

312MARÇ
2015

L'EXÈRCIT EUROPEU DE JUNCKER, una eina més política que de defensa

Pol Morillas, Investigador Principal per a Europa

Jean-Claude Juncker ha ressuscitat el debat sobre un exèrcit europeu, una vella aspiració periòdicament torpedinada. Als anys cinquanta, quan el procés d'integració europea es trobava en fase embrionària, sis estats van liderar la Comunitat Europea de Defensa. El seu objectiu era establir un exèrcit europeu supranacional com a alternativa al rearmament alemany. Aquesta comunitat, però, mai va veure la llum per causa del refús del país promotor de la iniciativa, França. Als anys noranta, quan el Tractat de Maastricht va posar en marxa la política europea de seguretat comuna, la seva branca militar també va quedar minvada per les reticències dels estats més atlantistes a constituir una defensa comuna europea.

Dues dècades després, no falten raons per avançar cap a un exèrcit comú. D'una banda, la UE es troba envoltada d'un nombre creixent de crisis internacionals que requereixen un focus més potent en qüestions de seguretat, defensa i posicionament geoestratègic. Els conflictes a Ucraïna, Síria o Líbia són només la punta de l'iceberg del que alguns han denominat un «arc d'inestabilitat» que recorre les fronteres del vell continent. A més, l'amenaça terrorista en terres europees, exemplificada recentment pels atemptats de *Charlie Hebdo*, ha fomentat la *seguritització* de les agendes polítiques nacionals.

De l'altra, la crisi econòmica i les polítiques d'austeritat han disminuït la despesa i les capacitats nacionals en matèria de defensa. Això ha posat de relleu un necessari reforç de la cooperació europea per evitar duplicitats i el malbaratament d'uns pressupostos de defensa que, en comptades ocasions, arriben al 2% del PIB (objectiu acordat en el marc de l'OTAN per al 2024).

En aquest context, la proposta del president de la Comissió Europea, Jean Claude Juncker, d'avançar cap a la creació d'un exèrcit paneuropeu sembla una eficaç solució per a aquells assumptes que els estats membres no poden abordar per ells mateixos, tot i que la defensa comuna hagi estat tradicionalment una de les majors qüestions de desunió entre els països europeus. La debilitat estratègica de la Unió davant d'un veïnat inestable i la tendència dels seus estats a la desmilitarització haurien de ser, segons Juncker, elements suficients per dotar la Unió de més protagonisme en matèria de defensa.

La proposta de Juncker, tanmateix, té poc a veure amb els debats actuals sobre defensa europea. A escala juridicoinstitucional, els tractats no ofereixen dubtes sobre la primacia dels estats membres pel que fa a seguretat i defensa. El Consell Europeu i el Consell d'Assumptes Exteriors són les institucions protagonistes en el procés de presa de decisions, essent el paper de la Comissió Europea el d'actor invitat. Els tractats recullen també que l'OTAN, a través de la seva clàusula de defensa mútua, és la principal garant de la defensa del territori europeu. D'altra banda, les dinàmiques nacionals s'han imposat en les operacions militars més recents liderades per estats europeus. Tant en la intervenció que va facilitar la caiguda del règim de Gaddafi, a Líbia, com en la lluita contra el jihadisme a Mali, els socis europeus van preferir actuar mitjançant coalicions ad hoc, i van deixar les institucions europees en darrer pla.

Però més enllà dels elements esmentats, les discussions actuals sobre defensa europea tampoc no pivoten sobre la idea de crear un exèrcit paneuropeu. Les diverses institucions de Brussel·les amb responsabilitats en la matèria —com ara l'Agència Europea de Defensa, el Comitè Militar i l'Estat Major de la UE i els òrgans de suport operatiu a la política comuna de seguretat i defensa, entre d'altres— centren els seus debats en la consecució de compromisos ja adquirits i plasmat als tractats.

D'una banda, la cooperació estructurada permanent permet que els estats augmentin la seva cooperació i capacitats militars a través de la participació en forces multinacionals, en programes europeus d'equipament militar i en les activitats de l'Agència Europea de Defensa. De l'altra, la iniciativa *pooling and sharing* preveu que els estats membres desenvolupin conjuntament capacitats militars, incloent-hi la cooperació en la planificació militar i la presa de decisions. Així que, si la seguretat i la defensa no són els elements centrals de la proposta de Juncker, què és el que hi ha darrere?

Des del seu nomenament, la Comissió Juncker s'ha marcat l'objectiu d'augmentar el seu perfil en matèria de política exterior —territori per excel·lència reservat als estats membres. En la carta que el president de la Comissió va remetre a l'Alta representant, Federica Mogherini, abans del seu nomenament, destacava la petició de crear una cèl·lula en l'àmbit de la política exterior sota el lideratge de Mogherini, encarregada també de coordinar les tasques dels comissaris amb responsabilitats pel que fa acció exterior. Posteriorment, Juncker va nomenar assessor personal en matèria de política de defensa i seguretat l'antic comissari Michel Barnier.

Com ja fes en matèria econòmica mitjançant el Pla Juncker per a l'ocupació, el creixement i la inversió, el luxemburguès ha mogut fitxa per reforçar el protagonisme de la Comissió en els debats centrals de l'agenda europea. Si aquest Pla va contrarestar la centralitat de l'Eurogrup i el Consell Europeu en la gestió de la crisi econòmica, la proposta de l'exèrcit europeu ha servit per apuntalar el paper de la Comissió en matèria de política exterior i de defensa. Pot ser que la iniciativa no contribueixi a resoldre els debats actuals sobre defensa europea, ni sigui una proposta realista per a l'establiment d'un exèrcit paneuropeu. Però sí que permetrà que la Comissió marqui perfil polític amb vista al Consell Europeu de juny del 2015, on els caps d'estat i de govern debatran el progrés de la Unió en matèria de defensa.